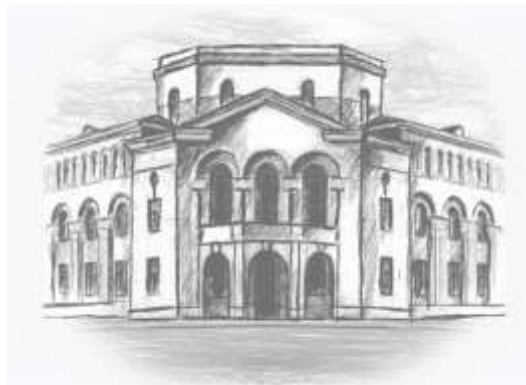

2024 – 2026 թթ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ:

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՈՒՆ

Մակրոտնտեսական քաղաքականության վարչություն

ԵՐԵՎԱՆ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՍ I. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	2
2.1. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ԵՎ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԱԿ	2
2.2. ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋՆԱՅԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ	4
2.3. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ	5
2.4. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՈՒՍԿԵՐ	14
2.5. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻՆ	16
2.6. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ	20

ՄԱՍ 1. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

2.1. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ԵՎ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԱԿ

- Կորոնավիրուսի համավարակի և 44-օրյա պատերազմի հետևանքներին հակազդելու և դրանք մեղմելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը 2020-2021 թթ., կիրառելով հարկաբյուջետային կանոններով սահմանված «բացառիկ դեպքերի» կարգավորումները, իրականացրել է հակապարբերաշրջանային հարկաբյուջետային քաղաքականություն: Հակաճգնաժամային միջոցառումների իրականացման արդյունքում ծախսերի աճի, ինչպես նաև տնտեսական անկման հետևանքով եկամուտների նվազման պայմաններում արձանագրվել է պետական բյուջեի պակասուրդի և ՀՀ կառավարության պարտքի էական աճ: 2021 թ. բյուջեի պակասուրդը նվազել է՝ մնալով պատմականից բարձր մակարդակում, իսկ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը կազմել է 60.3%՝ նախորդ տարվա նկատմամբ նվազելով 3.2 տոկոսային կետով:

- 2022 թ. բարձր տնտեսական աճը և հարկաբյուջետային քաղաքականության ջանքերը թույլ են տվել ապահովելու ՀՆԱ համեմատությամբ պետական բյուջեի պակասուրդի և ՀՀ կառավարության պարտքի նվազում, որը հիմքեր է ստեղծել 2022-2026 թթ. պարտքի բեռի նվազեցման ծրագրի թիրախների իրականացման համար: 2022 թ. ընթացքում ձևավորվել է պետական բյուջեի 179.5 մլրդ դրամ դեֆիցիտ՝ նախորդ տարվա 320.5 մլրդ դրամի համեմատ: ՀՆԱ-ի նկատմամբ, պետական բյուջեի պակասուրդը կազմել է 2.1%՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 2.5 տոկոսային կետով: ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը կազմել է 46.7%՝ նախորդ տարվա նկատմամբ նվազելով 13.6 տոկոսային կետով:

- 2024թ. և միջնաժամկետում հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրին համահունչ ուղղված կլինի թիրախավորված 7% տնտեսական աճի ապահովմանը՝ շեշտադրելով պետական ներդրումների մասնաբաժնի էական մեծացումը և ծախսերի իրականացման արդյունավետության բարձրացումը, միաժամանակ միջնաժամկետ հորիզոնում ապահովելով հարկաբյուջետային կայունությունը՝ ՀՀ կառավարության պարտքը պահպանելով ՀՆԱ 50%-ից ցածր մակարդակում և ապահովելով համապատասխան «հարկաբյուջետային բարձրիկներ»:

- Միջնաժամկետ հատվածում հարկաբյուջետային քաղաքականության՝ բարձր տնտեսական աճին նպաստելու և ծախսերի կառուցվածքի բարելավման նպատակադրումների ներքո նախատեսվում է էականորեն մեծացնել կապիտալ ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում՝ 2026թ. հասցնելով 6.6%-ի, իսկ ընթացիկ ծախսերը՝ հասցնելով 22.3%-ի: Արդյունքում միջնաժամկետ հորիզոնում հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ամբողջական պահանջարկի վրա կունենա չեզոք ազդեցություն, սակայն կխթանի տնտեսության ներուժը:

- Միջնաժամկետում կանխատեսվող բարձր տնտեսական աճի պայմաններում, հարկային վարչարարության բարելավման, սովերի դեմ պայքարի, ինչպես նաև հարկային

քաղաքականության միջոցառումների արդյունքում ակնկալվում է ապահովել հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության շարունակական բարելավում՝ 2023թ. 0.8, իսկ միջնաժամկետում տարեկան 0.75 տոկոսային կետով, 2026 թ. հասցնելով 25.7%-ի՝ համահունչ ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրով նախատեսված՝ մինչև 2026թ. հարկեր/ՀՆԱ-ի առնվազն 25.0% մակարդակին հասցնելու թիրախին:

- Նշված հարկաբյուջետային նպատակների իրականացումը բախվում է միջազգային ու տարածաշրջանային անբարենպաստ տնտեսական զարգացումների, Հայաստանի ու Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ անվտանգային միջավայրի վատթարացման, տնտեսության ներքին մարտահրավերների հաղթահարման դժվարությունների հետ կախված ռիսկերի: Այդ ռիսկերը սցենարային վերլուծությունների միջոցով հնարավորինս բերվել են քանակական արտահայտության, և ձեռնարկվել են դրանց կառավարման միջոցառումներ՝ համապատասխան «անվտանգության բարձիկների» ստեղծման ճանապարհով, մասնավորապես ընթացիկ ծախսերի կազմում պահուստային ֆոնդի նախատեսմամբ, ինչպես նաև իրացվելիության անհրաժեշտ մակարդակ երաշխավորելու համար գանձապետական կայունացման հաշվում անհրաժեշտ միջոցների ապահովմամբ:

Աղյուսակ 2.1. 2024-2026թթ. ՄԺԾԾ (ներառյալ 2024թ. պետական բյուջեի) հարկաբյուջետային շրջանակ, մլրդ դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Սպասում 2023	ՄԺԾԾ		
	2020	2021	2022		2024	2025	2026
Պետական բյուջեի եկամուտներ	1,560.7	1,683.8	2,063.1	2,333.7	2,664.2	3,033.7	3,461.0
Հարկային եկամուտներ և տուրքեր	1,385.2	1,586.9	1,926.0	2,235.4	2,566.2	2,944.2	3,374.8
Պետական բյուջեի ծախսեր	1,894.6	2,004.3	2,242.6	2,607.6	2,966.7	3,353.4	3,795.5
Ընթացիկ ծախսեր	1,668.5	1,788.0	1,862.2	2,043.3	2,301.4	2,584.5	2,932.6
Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	226.2	216.3	380.4	564.3	665.3	768.9	862.9
Պետական բյուջեի պակասուրդ	-334.0	-320.5	-179.5	-273.9	-302.5	-319.7	-334.5
ՀՀ կառավարության պարտք	3,923.9	4,209.8	3,969.7	4,756.3	5,293.0	5,880.7	6,476.8
	կշիռը ՀՆԱ-ում, %						
Պետական բյուջեի եկամուտներ	25.2	24.1	24.3	24.5	25.1	25.7	26.3
Հարկային եկամուտներ և տուրքեր	22.4	22.7	22.7	23.4	24.2	24.9	25.7
Պետական բյուջեի ծախսեր	30.6	28.7	26.4	27.4	28.0	28.4	28.9
Ընթացիկ ծախսեր	27.0	25.6	21.9	21.4	21.7	21.9	22.3
Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ	3.7	3.1	4.5	5.9	6.3	6.5	6.6
Պետական բյուջեի պակասուրդ	-5.4	-4.6	-2.1	-2.9	-2.9	-2.7	-2.5
ՀՀ կառավարության պարտք	63.5	60.2	46.7	49.9	49.9	49.8	49.3

2.2. ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀՀ կառավարության հարկաբյուջետային քաղաքականության առաջնահերթությունները և նպատակները արտացոլված են ՀՀ կառավարության ծրագրում ու ըստ անհրաժեշտության առանձին կարգավորումներով սահմանված են նաև ՀՀ օրենսդրությամբ՝

Տնտեսական աճի մոդել: ՀՀ տնտեսական աճի և, ըստ այդմ, հնարավորությունների ընդլայնումը պայմանավորված է լինելու միջազգային մրցունակության աճով: Իսկ միջազգային մրցունակության աճն ապահովելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը որդեգրել է գիտելիքահենք և նորարարական տնտեսություն ձևավորելու տեսլականը և գիտելիքն ու նորարարությունը հոչակում տնտեսական զարգացման հիմնական շարժիչ ուժ:

Հարկային քաղաքականություն: Հարկային քաղաքականությունը ուղղվում է տնտեսության ներդրումային գրավչության բարձրացմանն ու տնտեսական ակտիվության մակարդակի բարելավմանը՝ դրանով իսկ ստեղծելով կայուն նախադրյալներ՝ արտահանման և երկարաժամկետ տնտեսական աճի, հանրային բարիքի վերաբաշխման և հարկաբյուջետային կայունության ամրապնդման համար: Այս նպատակների իրականացման ուղղությամբ հարկային օրենսդրության բարելավման միջոցով կարևորվելու է ներդրողների համար արդար, ընկալելի և կանխատեսելի միջավայրի ձևավորումը: ՀՀ կառավարությունը հարկային քաղաքականության միջոցառումներով, հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման և սովերային տնտեսության կրճատման ճանապարհով նախատեսում է միջնաժամկետ հորիզոնում ապահովել հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի շարունակական աճ 2026 թ. հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշը հասցնելով առնվազն 25 տոկոսի: Ընդ որում, սույն Ծրագրում 2026թ. -ի համար նախանշված հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշը գերազանցում է ՀՀ կառավարության ծրագրով սահմանված 25% թիրախը՝ կազմելով 25.7%, ինչը պայմանավորված է ծրագրված հարկային քաղաքականության բարեփոխումների գործոնով, որոնց հիմնական մասը ներկայումս գտնվում քննարկումների փուլում:

Ծախսային քաղաքականություն: Ծախսային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից կարևորում է հանրային ֆինանսների նպատակային, խնայողաբար և արդյունավետ օգտագործումը: Ծախսերի նպատակայնության բարձրացման առումով անցում է կատարվելու ռազմավարական պլանավորման, իսկ ծախսային ծրագրերի արդյունավետության և օգտավետության բարձրացման նպատակով ներդրվելու է բյուջետային ծրագրերի գնահատման կանոնավոր գործընթաց: Ծախսային քաղաքականությունը կրթության, առողջապահության և սոցիալական պաշտպանության լրացուցիչ նախաձեռնություններով և համակարգային բարեփոխումներով ուղղված է լինելու մարդկային կապիտալի առավել արդյունավետ զարգացմանը և իրացմանը, իսկ պետական ենթակառուցվածքներում (մասնավորապես՝ կրթական և նախակրթական հաստատություններ, ճանապարհներ, ջրամբարներ և այլն) ներդրումներ իրականացնելու միջոցով ֆիզիկական կապիտալի կուտակմանը: Արդյունքում բյուջեի ծախսերի կառուցվածքում աստիճանաբար կավելանա մարդկային կապիտալին և ենթակառուցվածքներին ուղղվող ծախսերի տեսակարար կշիռը, ինչը կխթանի ներառական աճը և տարածքային հավասարաչափ զարգացումը:

Հարկաբյուջետային կանոններ: ՀՀ հարկաբյուջետային կանոնների համակարգին համահունչ՝ միջնաժամկետում հարկաբյուջետային քաղաքականությունն ուղղված կլինի տնտեսական աճի խթանմանը՝ շեշտադրելով պետական ներդրումների մասնաբաժնի էական մեծացումը և ծախսերի իրականացման արդյունավետության բարձրացումը, ինչպես նաև՝ պարտքի կայունության պահպանմանը: Դրա ապահովման համար հարկաբյուջետային քաղաքականության հիմքում լինելու են հետևյալ սկզբունքները.

- **Տնտեսության պոտենցիալի բարձրացում՝ ծախսերի կառուցվածքի բարելավման միջոցով:** 2022 թ.-ից հարկաբյուջետային քաղաքականությունը վերադարձել է պետական ֆինանսների «ոսկե կանոնի» ամբողջական պահպանմանը, ինչը կպահպանվի նաև միջնաժամկետում: Այդ համատեքստում կապահովվի պետական կապիտալ ծախսերի դերի էական բարձրացումը՝ թույլ տալով խթանել երկարաժամկետ տնտեսական աճը և ՀՆԱ աճի հաշվին երկարաժամկետ հեռանկարում ապահովելով պետական պարտքի կայունությունը:

- **Հարկաբյուջետային կայունության պահպանում պարտքի բեռի կայունացմամբ ընդունելի ցածր՝ 50%-ը չգերազանցող մակարդակում:** Միջնաժամկետ հատվածում նախատեսվում է պահպանել 2021-2022 թթ. իրականացված հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիայի արդյունքները՝ պետական բյուջեի պակասուրդի մակարդակը սահմանելով այնպես, որ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը չգերազանցի հարկաբյուջետային կանոնի 50%-ի շեմը: Վերջինս թույլ կտա պահպանել ապագա հնարավոր շուկերին արձագանքելու «հարկաբյուջետային տարածքը» և ապահովել ՀՀ կառավարության ծրագրով նախատեսված կառուցվածքային բարեփոխումների բնականոն ընթացքը:

- **Կայուն տնտեսական աճին նպաստող հարկաբյուջետային քաղաքականության իրականացումը:** Մակրոտնտեսական կայունությանը և կայուն տնտեսական աճի ապահովմանը նպաստելու նպատակով հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունն ամբողջական պահանջարկի վրա 2024 թ. կլինի չեզոք, և միջնաժամկետում կպահպանի իր չեզոք դիրքը:

- **Հարկաբյուջետային «բարձիկների» ձևավորում:** Միջնաժամկետի համար ծրագրված հարկաբյուջետային քաղաքականության ուղեգծից շեղման ռիսկերի գնահատման արդյունքների հիման վրա նախատեսվել են համապատասխան «հարկաբյուջետային բարձիկներ»: Մասնավորապես, ընթացիկ ծախսերի կազմում նախատեսվել է պահուստային ֆոնդ, որի մեծությունը միջնաժամկետ հատվածում աճում է՝ հասնելով ՀՆԱ 1.4%-ին, և ծախսերի 5%՝ պահուստային ֆոնդի համար ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված առավելագույն հնարավոր մակարդակին: Միաժամանակ, ՀՀ կառավարությունը, գործող կարգավորումների համաձայն, իրացվելիության անհրաժեշտ մակարդակ երաշխավորելու համար գանձապետական կայունացման հաշվում կապահովի նվազագույն ՀՆԱ 1%-ի չափով միջոցներ:

2.3. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

Վերջին երեք տարիների զարգացումներ

¹ Տե՛ս «Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածի 8.2, 8.3 և 8.4 մասերը, «Պետական պարտքի մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերը, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության՝ 2018 թ. օգոստոսի 23-ի N 942-Ն որոշումը:

2020-2021թթ. պետական բյուջեի ընթացիկ զարգացումների վրա զգալի ազդեցություն են ունեցել համավարակի արագ տարածման և 44-օրյա պատերազմի հետևանքները, ինչպես նաև դրանց հակազդմանն ուղղված ՀՀ կառավարության հակաճգնաժամային գործողությունները՝ 2020թ. հանգեցնելով պետական բյուջեի պակասուրդի և ՀՀ կառավարության պարտքի բեռի կտրուկ աճին, որոնք որոշ չափով մեղմվել են 2021թ.: 2022թ. հարկաբյուջետային քաղաքականությունն ուղղված է եղել տնտեսական շոկերին արդյունավետ արձագանքելու միջոցով մակրոտնտեսական և հարկաբյուջետային կայունության ապահովմանը: Այդ նպատակից ելնելով, 2022թ. կանխատեսվածից բարձր տնտեսական աճի պայմաններում ՀՀ կառավարությունը պլանավորված չեզոք հարկաբյուջետային քաղաքականության փոխարեն իրականացրել է զսպող քաղաքականություն՝ միևնույն ժամանակ իրականացնելով տնտեսական ներուժի բարձրացմանը միտված միջոցառումներ և նպաստելով պարտքի կայունության ապահովմանը:

Պետական բյուջեի եկամուտները: 2020-2022թթ. ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտները ՀՆԱ-ում միջինում կազմել են 24.5%: Ընդ որում 2020թ. պետական բյուջեի եկամուտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ բարելավվել են 1.3 տոկոսային կետով՝ կազմելով 25.2%, իսկ 2021 թ.՝ նվազել են 1.2 տոկոսային կետով՝ կազմելով ՀՆԱ-ի 24.1%-ը: 2022թ. եկամուտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ բարելավվել են 0.2 տոկոսային կետով, կազմելով 24.3%, որը հիմնականում պայմանավորված է եղել այլ եկամուտներով: Միևնույն ժամանակ, բյուջեի ընդհանուր եկամուտների ծավալը 2022թ. շուրջ 22.5%-ով աճել է նախորդ տարվա համեմատ՝ կազմելով 2063.1 մլրդ դրամ:

2020թ. հարկային եկամուտների բարելավում չի արձանագրվել, իսկ 2021թ. հետճգնաժամային տարում, հարկեր/ՀՆԱ-ի բարելավման միտում է եղել՝ 2021թ. հասնելով 22.7%-ի: 2022թ. հարկեր և տուրքերը կազմել են ՀՆԱ-ի 22.7%-ը՝ պահպանվելով նախորդ տարվա գրեթե նույն մակարդակում նվազելով 0.06 տոկոսային կետով): Հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության բարելավմանը հիմնականում նպաստել են շահութահարկի, պետական տուրքի (մետաղական հանքանյութերի արտահանման տուրքերի աճի հաշվին) և այլ հարկային եկամուտների (հիմնականում բնապահպանական հարկի և բնօգտագործման վճարի հաշվին) ՀՆԱ-ի նկատմամբ աճերը: Միևնույն ժամանակ, հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության աճին հակազդել են մաքսատուրքերի և եկամտային հարկի (հիմնականում հիպոթեկային վարկերի տոկոսավճարների համար եկամտային հարկի վերադարձի ծավալի աճով պայմանավորված) ՀՆԱ-ի նկատմամբ 0.5-ական տոկոսային կետով նվազումները: Ընդ որում, 2022թ. հարկերը և տուրքերը կազմել են 1926.0 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 21.4%-ով: Հարկերի և տուրքերի աճը հիմնականում պայմանավորված է հարկման բազաների (հիմնականում՝ սպառման և ներմուծման, ինչպես նաև՝ շահույթների և աշխատավարձերի) աճի, ինչպես նաև 2021 թ. իրականացված հարկային օրենսդրության բարեփոխումներով, մասնավորապես՝ մետաղական հանքանյութերի արտահանման տուրքի ներդրմամբ, որը գործել է մինչև 2022 թ. սեպտեմբերի 1-ը: Չնայած որ 2022 թ. ներմուծման հարկերի մասով արձանագրվել է աճ, սակայն մաքսատուրքերը նվազել են, որը պայմանավորված է ԵԱՏՄ երկրների՝ երրորդ երկրներից ընդհանուր ներմուծման ծավալի նվազմամբ:

Պետական բյուջեի ծախսերը: 2020-2022 թթ. ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը ՀՆԱ-ի մեջ միջինում կազմել են 28.6%: 2020 թ. արձանագրվել է պետական բյուջեի ծախսերի կտրուկ աճ՝ պայմանավորված պետական բյուջեով նախատեսված, ինչպես նաև հակաճգնաժամային միջոցառումների և ռազմական գործողությունների հետևանքով ծագած լրացուցիչ ծախսերի

կարիքով և կազմել է ՀՆԱ-ի 30.6%-ը: 2021 թ., հակաճգնաժամային և 44-օրյա պատերազմի հետևանքների մեղմանն ուղղվող ծախսերի պահպանման պայմաններում պետական բյուջեի ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում 2020 թ. նկատմամբ նվազել է 1.9 տոկոսային կետով՝ կազմելով 28.7%, որում ընթացիկ ծախսերի կշիռը նվազել է 1.4 տոկոսային կետով, իսկ կապիտալ ծախսերինը՝ 0.6 տոկոսային կետով:

2022 թ. պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 2,242.6 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 11.9%-ով: Ընդ որում, ընթացիկ ծախսերը կազմել են 1,862.2 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 4.2%-ով: Պետական բյուջեի ծախսերի կշիռը ՀՆԱ-ում 2021 թ. նկատմամբ նվազել է 2.3 տոկոսային կետով՝ կազմելով 26.4%, որում ընթացիկ ծախսերի կշիռը նվազել է 3.7 տոկոսային կետով՝ կազմելով 21.9%:

Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները կազմել են 380.4 մլրդ դրամ, որում ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերը (կապիտալ ծախսեր) կազմել են 389.1 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նկատմամբ աճելով 78.2%-ով: Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունների կշիռը ՀՆԱ-ում աճել է 1.4 տոկոսային կետով՝ կազմելով 4.5%:

2020-2021 թթ. գրանցվել են պլանավորված կապիտալ ծախսերի թերակատարումներ, սակայն իրավիճակն աստիճանաբար բարելավվել է: Այսպես՝ 2021թ. կապիտալ ծախսերի կատարողականը ճշտված ծրագրի նկատմամբ կազմել է 92.5%՝ 2020թ. համեմատ բարելավվելով 7.6 տոկոսային կետով: Կապիտալ ծախսերի թերակատարման խնդիրը 2022 թ. մեղմվել է, և կատարողականը ճշտված ծրագրի նկատմամբ կազմել է 94.9%՝ նախորդ տարվա համեմատ բարելավվելով 2.4 տոկոսային կետով: Ընդ որում, պետական բյուջեի տարեկան պլանի նկատմամբ կատարողականը կազմել է 110.6%:

Հարկաբյուջետային դիրքը և ազդակը: 2020թ., պայմանավորված COVID-19-ի և 44-օրյա պատերազմի հետևանքներին հակազդելու անհրաժեշտությամբ, հարկաբյուջետային քաղաքականությունը եղել է զգալի ընդլայնող: 2021թ. ընթացքում, տնտեսության վերականգնումը չխաթարելու և, միաժամանակ, պարտքի բեռի նվազման գործընթացի սկիզբը դնելու նպատակով պետական բյուջեի պակասուրդը շարունակել է բարձր մնալ պատմական միջինից, սակայն նախորդ տարվա համեմատությամբ ամբողջական պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային քաղաքականությունը զսպող ազդեցություն է ունեցել:

Վերոնշյալ հարկաբյուջետային քաղաքականության ուղղության համատեքստում, 2020 թ. տնտեսական անկման հետևանքով հարկային եկամուտների նվազման, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության հակաճգնաժամային միջոցառումների իրականացմամբ պայմանավորված ծախսերի աճի արդյունքում տեղի է ունեցել պետական բյուջեի պակասուրդի կտրուկ աճ, որը կազմել է 334 մլրդ դրամ՝ հասնելով ՀՆԱ-ի 5.4%-ին: Արդյունքում, 2020 թ. կտրուկ աճել է նաև ՀՀ կառավարության պարտքի բեռը՝ հասնելով ՀՆԱ-ի 63.5%:

2021-2022 թթ. տնտեսական վերականգնումը և հարկաբյուջետային քաղաքականության ջանքերը թույլ են տվել ապահովելու ՀՆԱ համեմատությամբ պետական բյուջեի պակասուրդի և ՀՀ կառավարության պարտքի որոշակի նվազում՝ հիմքեր ստեղծելով 2022-2026թթ. պարտքի բեռի նվազեցման ծրագրի թիրախների իրականացման համար: 2021 թ. ընթացքում ձևավորվել է պետական բյուջեի 320.5 մլրդ դրամ դեֆիցիտ: ՀՆԱ-ի նկատմամբ, պետական բյուջեի պակասուրդը կազմել է 4.6%՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 0.8 տոկոսային կետով, իսկ ՀՀ

կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը նույն ժամանակահատվածում նվազել է 3.2 տոկոսային կետով՝ կազմելով 60.3%:

2022 թ. ընթացքում ձևավորվել է պետական բյուջեի 179.5 մլրդ դրամ դեֆիցիտ՝ նախորդ տարվա 320.5 մլրդ դրամի համեմատ: ՀՆԱ-ի նկատմամբ, պետական բյուջեի պակասուրդը կազմել է 2.1%՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 2.5 տոկոսային կետով: ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը կազմել է 46.7%՝ նախորդ տարվա նկատմամբ նվազելով 13.6 տոկոսային կետով (տես՝ Գծապատկեր 2.3):

ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է ՀՀ դրամի արժևորմամբ և ՀՆԱ իրական աճով: ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի 13.6 տոկոսային կետով նվազմանը 11 տոկոսային կետով նպաստել է ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի արժևորումը, 6.2 տոկոսային կետով՝ տնտեսական աճը, 1.8 տոկոսային կետով՝ իրական տոկոսադրույքի նվազումը, և 0.2 տոկոսային կետով՝ առաջնային պակասուրդը: Պետական բյուջեից զուտ վարկավորումը կազմել է ՀՆԱ-ի 1.7%-ը: (տես՝ Գծապատկեր 2.5):

2023թ. ընթացիկ զարգացումներ

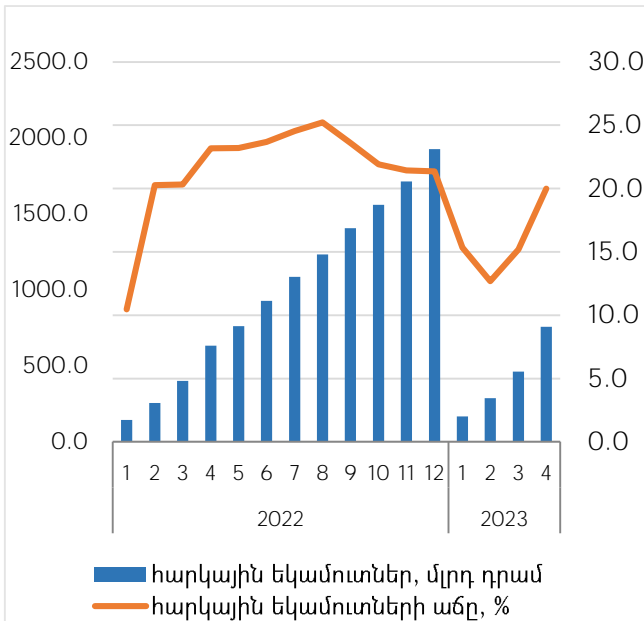
2023թ. առաջին չորս ամիսներին պահպանված բարձր տնտեսական աճի պայմաններում հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունն ամբողջական պահանջարկի վրա եղել է զսպող: Ընդ որում, մի կողմից արձանագրվել է պետական բյուջեի եկամուտների գերակատարում, մյուս կողմից ծախսերի թերակատարում, ինչի արդյունքում ձևավորվել է պետական բյուջեի հավելուրդ՝ պլանավորված պակասուրդի փոխարեն:

Պետական բյուջեի եկամուտները: 2023թ. չորս ամիսներին ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտները շարունակում են աճել բարձր տեմպերով՝ պայմանավորված բարձր տնտեսական աճով և հարաբերականորեն բարձր միջին գնաճով: Ընդ որում, առաջին չորս ամիսների տնտեսական ակտիվության տեմպերի արագացմանը զուգընթաց, հարկերի հավաքագրման բարձր աճի տեմպերը ընդհանուր առմամբ պահպանվում են դեռևս 2022 թ. ից:

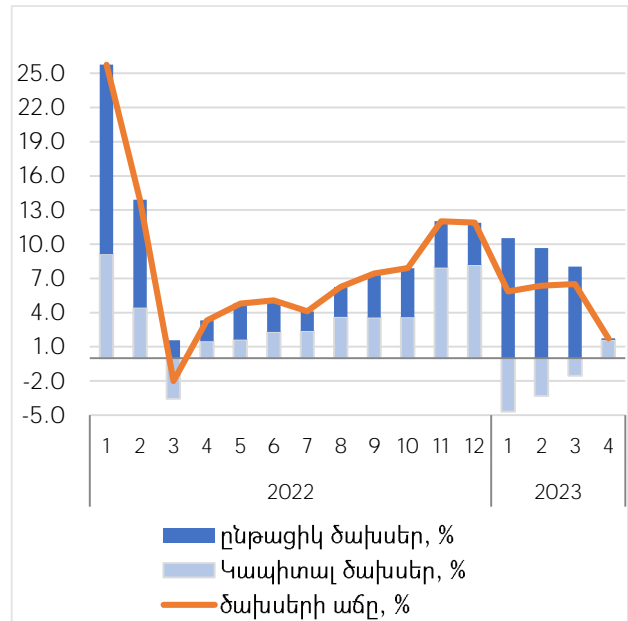
2023թ. հունվար-ապրիլ ամիսների արդյունքներով ՀՀ պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները կազմել են 789.9 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 18.8%-ով, իսկ հարկերը և տուրքերը կազմել են 758.1 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 20.0%-ով: Հարկային եկամուտների աճը հիմնականում պայմանավորված է հարկման բազաների (հիմնականում սպառման և ներմուծման, ինչպես նաև շահույթների և աշխատավարձերի) աճով, իսկ նախորդ տարվա համեմատ 2023թ. հարկային եկամուտների աճի դանդաղումը պայմանավորված է արտահանման տուրքի կասեցմամբ, որը գործել է մինչև 2022թ. սեպտեմբերի 1-ը:

Պետական բյուջեի ծախսերը: 2023 թ. չորս ամիսներին արձանագրվել է պետական բյուջեի ծախսերի աճ հիմնականում պայմանավորված կապիտալ ծախսերի աճով: Պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 619.7 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 1.7%-ով: Նույն ժամանակահատվածում ընթացիկ ծախսերը կազմել են 543.2 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 0.2%-ով:

Գծապատկեր 2.2. Պետական բյուջեի հարկային եկամուտները և դրանց աճի տեմպը 2022-2023 թթ., կուտակային

Գծապատկեր 2.3. Պետական բյուջեի ծախսերի նպաստումները 2022-2023 թթ. ըստ ամիսների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ

Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները կազմել են 76.5 մլրդ դրամ, որում ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերը (կապիտալ ծախսեր) կազմել են 78.4 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճելով 13.2%-ով:

Պետական բյուջեի պակասուրդը (հավելուրդը): Վերոնշյալ զարգացումների արդյունքում պետական բյուջեն եղել է հավելուրդային: 2023 թ. առաջին չորս ամիսներին ձևավորվել է պետական բյուջեի 170.2 մլրդ դրամ հավելուրդ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 55.7 մլրդ դրամ հավելուրդի դիմաց:

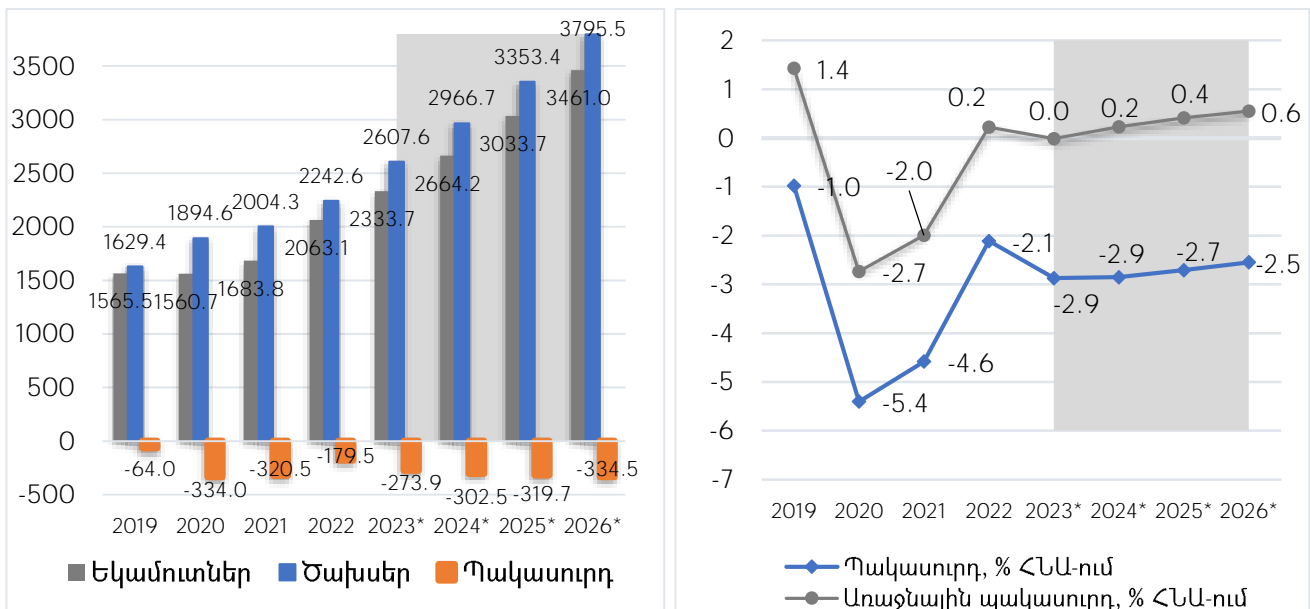
Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ կանխատեսումներ

2023թ., նպատակ ունենալով նպաստել տնտեսական աճի ներուժի բարձրացմանը և պահպանել հարկաբյուջետային կայունությունը՝ թիրախավորվել է էապես բարձրացնել պետական ներդրումների մակարդակը և պահպանել ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը 50%-ից ցածր մակարդակում: 2023թ. հարկաբյուջետային քաղաքականությունը կելնի բնականոն իրավիճակների համար սահմանված ծախսային կանոնների, այդ թվում՝ պետական ֆինանսների «ոսկե կանոնների» և ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպի՝ երկարաժամկետ տնտեսական աճի միջին տեմպով սահմանափակման կանոնի ամբողջական պահպանման տրամաբանության ներքո: Միաժամանակ, հարկաբյուջետային կայունությունը անխախտ պահելու և հարկաբյուջետային քաղաքականության ճկունությունը ապահովելու տեսակետից բյուջեի պակասուրդը թիրախավորվել է այնպիսի մակարդակում, որը կապահովի ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի պահպանումը ՀՆԱ 50%-ի շեմը չգերազանցող մակարդակում:

2023թ., հիմնականում հարկային վարչարարության բարելավմանն ուղղված միջոցառումների արդյունքում ակնկալվում է, որ հարկային եկամուտները ՀՆԱ-ի նկատմամբ կբարելավվեն շուրջ 0.8 տոկոսային կետով՝ կազմելով 23.45% կամ 2235.4 մլրդ դրամ²: Մինչույն ժամանակ, պետական բյուջեի ընդհանուր ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ կավելանա շուրջ 1.0 տոկոսային կետով՝ կազմելով 27.35%: Ընդհանուր ծախսերում ընթացիկ ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ կնվազեն շուրջ 0.5 տոկոսային կետով, իսկ կապիտալ ծախսերը կավելանան 1.4 տոկոսային կետով: Ծախսերի ծավալը նախորդ տարվա համեմատ կաճի շուրջ 16.3%-ով՝ կազմելով 2607.6 մլրդ դրամ: Արդյունքում, պետական բյուջեի պակասուրդը կկազմի 273.9 մլրդ դրամ՝ 2022թ. նկատմամբ ավելանալով շուրջ 94.3 մլրդ դրամով, կամ ՀՆԱ-ի շուրջ 0.8 տոկոսային կետով:

Հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը ամբողջական պահանջարկի վրա կլինի չեզոք՝ եկամուտների և ծախսերի ազդակներով:

Գծապատկեր 2.2. Պետական բյուջեի եկամուտները, ծախսերը և պակասուրդը, մլրդ դրամ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ

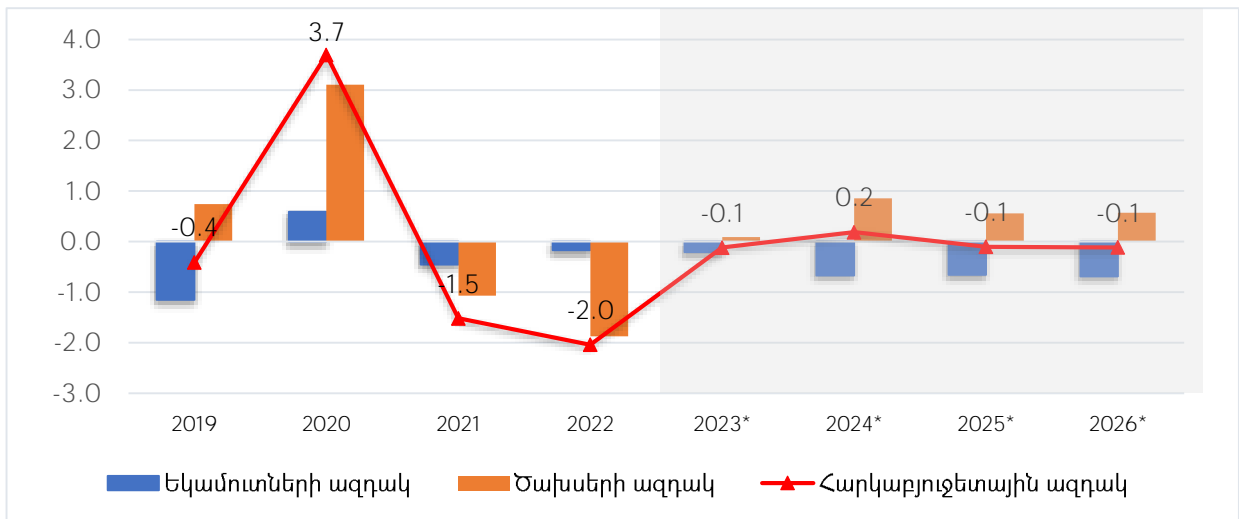
Միջնաժամկետ հորիզոնում կապիտալ ծախսերի մակարդակը զգալի կաճի և կպահպանվի բարձր մակարդակում, իսկ հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունն ամբողջական պահանջարկի վրա կլինի չեզոք՝ թիրախավորելով ՀՀ կառավարության

² Հարկային քաղաքականության միջոցառումների ազդեցությունը հարկային եկամուտների վրա 2023թ.-ին նախորդ տարվա համեմատ գնահատվում է բացասական՝ պայմանավորված մետաղական հանքանյութերի արտահանման տուրքի չեղարկմամբ, ինչպես նաև եկամտային հարկի դրույքաչափի նվազեցման ազդեցությամբ, որոնց ազդեցությունը որոշ չափով մեղմացվում է ակցիզային հարկի դրույքաչափի բարձրացմամբ և խաղային ոլորտի ու միկրոձեռնարկատիրության հարկման համակարգի վերանայմամբ: Սակայն հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի վրա այս գործոնների բացասական ազդեցությանը (ՀՆԱ-ի շուրջ 0.6 տոկոսային կետ) պետք է հակազդեն հարկային վարչարարության ջանքերը (հատկապես այնպիսի միջոցառումներով պայմանավորված, ինչպիսին են «Անկանխիկ գործառնությունների մասին» օրենքի կիրառությամբ լրացուցիչ հարկման բազաների հայտարարագրման ապահովումը, վերլուծություններում SS նորագույն գործիքների ներդրումը և այլն), ինչպես նաև տնտեսական կառուցվածքային փոփոխություններից բխող դրական ազդեցությունները (այդ թվում՝ բանկային համակարգի առաջանցիկ աճի արդյունքում գեներացված շահույթի գծով ակնկալվող շահույթահարկի մուտքերը):

պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը 50%-ից ցածր մակարդակի վրա պահպանելուն: Վերջինիս ապահովման համար նախատեսվում է բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը թիրախավորել պարտքի բեռը կայուն պահող՝ 2.6-3%-ի միջակայքում: Միջնաժամկետում ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի նվազման ուղղությամբ նպաստող հիմնական գործոնները տնտեսական աճն ու առաջնային հաշվեկշռի հավելուրդն են, աճի ուղղությամբ նպաստող գործոնները՝ իրական տոկոսադրույքի աճը և բյուջեից զուտ վարկավորումը:

Միջնաժամկետում ևս հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը ամբողջական պահանջարկի վրա չեզոք կլինի՝ հարկերի զսպող (պայմանավորված հիմնականում հարկային վարչարարության ջանքով՝ ապահովելու միջնաժամկետի համար առնվազն 25% հարկեր/ՀՆԱ թիրախը), և ծախսերի խթանող ազդեցություններով (պայմանավորված հիմնականում տնտեսական ներուժը խթանող կապիտալ ծախսերի աճով):

Գծապատկեր 2.3. Հարկաբյուջետային ազդակը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ գնահատականներ

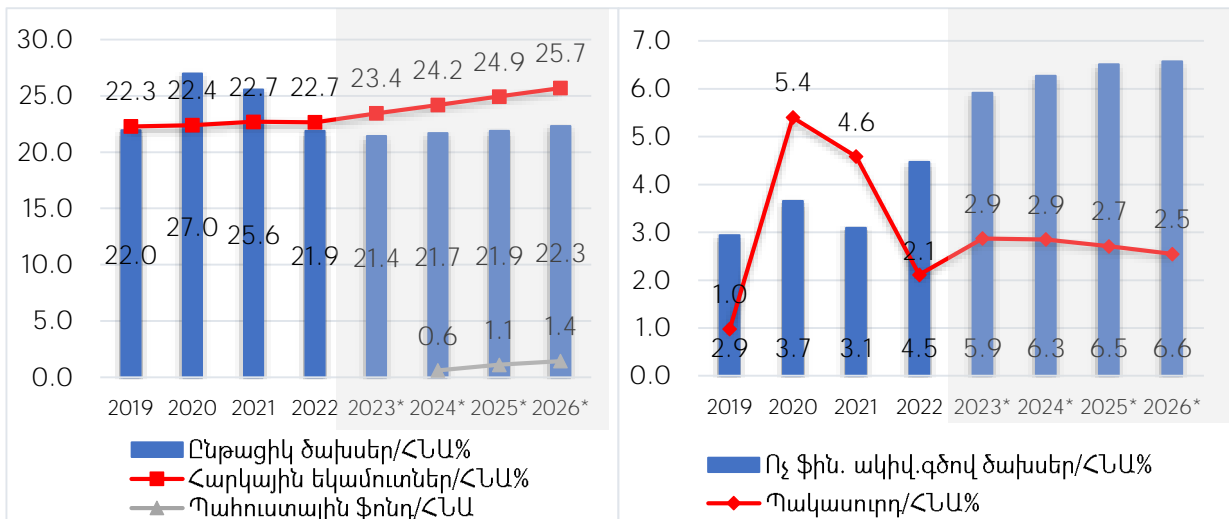
Երկարաժամկետ հարկաբյուջետային կայունությանը նպաստելու համար միջնաժամկետ հատվածում կապիտալի հարկաբյուջետային «ոսկե կանոնների» տրամաբանությունը:

Մասնավորապես, ընդհանուր ծախսերում կապիտալ ծախսերի մասնաբաժնի մեծացման արդյունքում կապիտալ ծախսերի ծավալը միջնաժամկետ ժամանակահատվածում զգալիորեն կգերազանցի պետական բյուջեի պակասուրդի մեծությանը, իսկ հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության բարելավման և ընթացիկ ծախսերի առավել զուսպ աճի պայմաններում կանխատեսվող հորիզոնի վերջում հարկային եկամուտներ/ՀՆԱ-ն կգերազանցի ընթացիկ ծախսերի մակարդակը շուրջ 3.4 տոկոսային կետով:

Միջնաժամկետում ակնկալվում է ՀՆԱ-ի նկատմամբ հարկային եկամուտների բարելավում միջինը տարեկան շուրջ 0.75 տոկոսային կետով՝ որը ներառում է ՀՆԱ 0.5 տոկոսային կետի չափով հարկային վարչարարության, և 0.25 հարկային քաղաքականության բարեփոխումների ազդեցությունները: Հարկային եկամուտներ/ՀՆԱ ցուցանիշի բարելավումը հնարավորություն կընձեռնի ավելի մեծ ռեսուրսներ հատկացնել երկարաժամկետ տնտեսական աճը խթանող կապիտալ

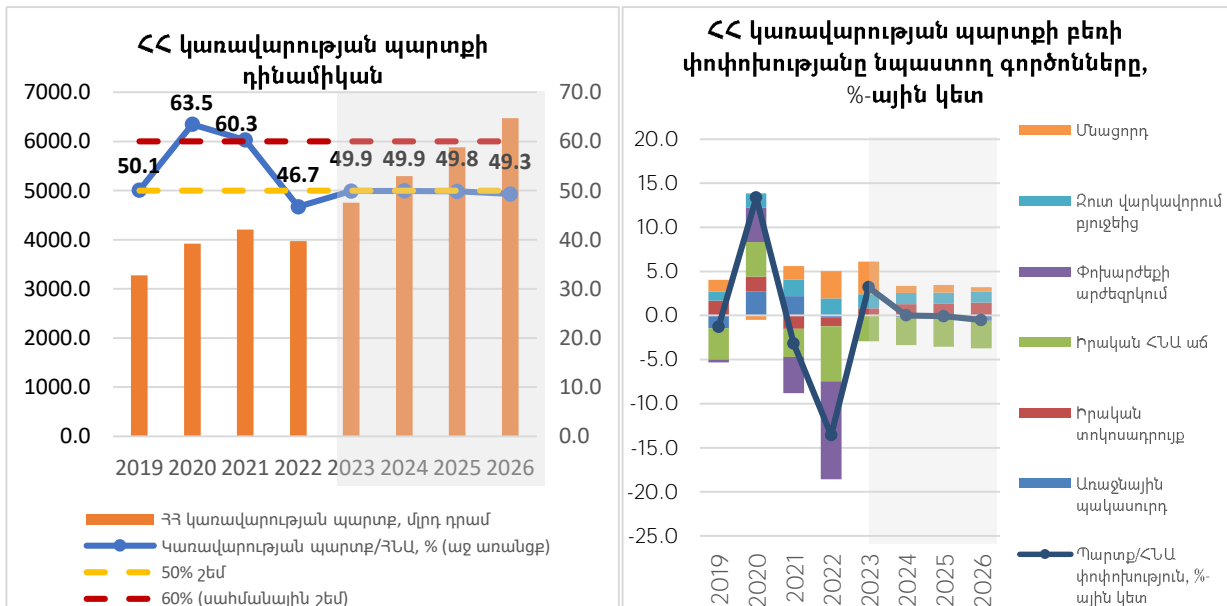
ծախսերի իրականացմանը՝ մեծացնելով դրանց կշիռը ՀՆԱ-ում և 2026 թ. հասցնելով 6.6%-ի: Միաժամանակ, ընթացիկ ծախսերի մակարդակը ՀՆԱ-ում միջնաժամկետ հատվածում խիստ չափավոր տեմպով կաճի՝ 2026 թ. հասնելով 22.3%-ի, ընդ որում՝ վերջինիս կազմում պահուստային ֆոնդի մեծությունը առաջանցիկ աճող դինամիկա կունենա՝ կանխատեսվող ժամանակահատվածի վերջում կազմելով շուրջ 190 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 1.4%-ը:

Գծապատկեր 2.4. Ոսկե կանոններից շեղումը 2019-2022թթ. և վերադարձը դրանց պահպանմանը միջնաժամկետում

Աղբյուրը՝ ՀՀ ՖՆ

Գծապատկեր 2.5. ՀՀ կառավարության պարտքի դինամիկան և այն պայմանավորող գործոնները³

³ ՀՀ կառավարության պարտքի բեռի փոփոխության տրոհումը ըստ գործոնների հաշվարկվել է բաց տնտեսությունում «պարտքի շարժման» բանաձևի օգնությամբ, որտեղ պարտքի փոփոխությունը ֆունկցիա է տնտեսական աճից, բյուջեի առաջնային հաշվեկշիռից, փոխարժեքից, իրական տոկոսադրույքից և պարտք առաջացնող այլ հոսքերից (ՀՀ համար՝ զուտ վարկավորում պետական բյուջեից): Հաշվարկման ընթացքում այս գործոններով չբացատրված պարտքի փոփոխության չափը արտացոլվում է որպես «մնացորդ», և, կարող

2.4. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՌԻՍԿԵՐ

Հարկաբյուջետային կանխատեսումները հիմնված են մի շարք ենթադրությունների և հիմնական դատողությունների վրա, որոնց համար օգտագործվել է տվյալ պահի դրությամբ առկա և հասանելի ամբողջ տեղեկատվությունը⁴: Ինչպես ցանկացած կանխատեսում, հարկաբյուջետային կանխատեսումները նույնպես պարունակում են ռիսկեր կապված նրա հետ, որ փաստացի իրադարձությունները կարող են տարբերվել սպասումներից: 2024-2026 թթ. ՄԺԾԾ հիմնական մակրոտնտեսական հարկաբյուջետային ռիսկերը հետևյալն են.

2022թ.-ի ընթացքում դեպի Հայաստան ՌԴ-ից տեղի ունեցած մարդկանց և կապիտալի զգալի ներհոսքի հետջրջման ռիսկ: 2022թ. փետրվարից սրված ռուս-ուկրաինական հակամարտության և դրա արդյունքում ՌԴ-ի նկատմամբ կիրառվող աննախադեպ պատժամիջոցների պայմաններում տարածաշրջանային մի շարք երկրներ, այդ թվում՝ Հայաստանը գրանցել են աշխատուժի և կապիտալի էական ներհոսք, որը շարունակվել է նաև 2023թ.-ի առաջին ամիսներին՝ օժանդակելով տնտեսական աճի բարձր ցուցանիշի ապահովմանը: Գրանցված ներհոսքերի հետջրջման գործընթացը զգալի բացասական ազդեցություն կունենա ՀՀ տնտեսական ակտիվության վրա, ինչն էլ իր հերթին կարող է հանգեցնել նախանշված ծավալով անվանական ՀՆԱ չձևավորման և դրա հիման վրա հարկային եկամուտների թերհավաքագրման ռիսկեր:

Համաշխարհային աշխարհաքաղաքական անկայունության և զարգացած երկրներում տոկոսադրույքի կտրուկ բարձրացման ազդեցությամբ համաշխարհային տնտեսական աճի դանդաղման շարունակման ռիսկ: 2022թ., ռուս-ուկրաինական պատերազմի բացասական ազդեցություններով, հումքային և պարենային ակտիվների գների աճով, ինչպես նաև զարգացած երկրների կենտրոնական բանկերի կողմից իրականացված ագրեսիվ զսպող քաղաքականության ներքո համաշխարհային տնտեսական աճը դանդաղել է, առաջացել է կենսամակարդակի պայմանների վրա զգալի բացասական ճնշում, միաժամանակ՝ ֆինանսական կայունության զգալի ռիսկեր: Թեպետ 2022թ.-ի երկրորդ կեսից սկսած գնաճային ճնշումները սկսել են թուլանալ, աշխարհաքաղաքական անկայունությունը և ֆինանսական կայունության ռիսկերը աշխարհում սպառնում են ավելի խորանալ, ինչը տարբեր խողովակներով կարող է փոխանցվել ՀՀ տնտեսություն՝ առաջացնելով տնտեսական ակտիվության դանդաղում, հարկային եկամուտների թերհավաքագրում և հարկաբյուջետային միջոցառումների անիրաժեշտություն:

Լրացուցիչ ֆինանսավորման կարիք առաջացնող այլ ներքին ռիսկեր: Նման ռիսկերի շարքում են Լեռնային Ղարաբաղի շրջափակման երկարաձգման պայմաններում Լեռնային Ղարաբաղին տրամադրվող աջակցության չափերի ավելացման կարիքի առաջացումը, տարածաշրջանային անվտանգային միջավայրի վատթարացման պայմաններում անվտանգությանն ու պաշտպանությանն ուղղվող միջոցների ծավալի աճի լրացուցիչ կարիքի առաջացումը, ՀՀ դրամի արժևորման արդյունքում արտահանելի հատվածի համար տնտեսական աջակցության լրացուցիչ ծրագրերի իրականացումը և այլն:

⁴ Հարկաբյուջետային կանխատեսումների համար հիմք է հանդիսացել 2023թ.-ի ապրիլի վերջի դրությամբ առկա տեղեկատվությունը՝ ռուս-ուկրաինական հակամարտության, միջազգային կազմակերպությունների կանխատեսումների, ինչպես նաև հարկաբյուջետային քաղաքականության ուղղությունների վերաբերյալ:

Կապիտալ ծախսերի թերակատարում: 2024-2026թթ. ՄԺԾԾ հարկաբյուջետային սցենարում նախատեսվել է կապիտալ ծախսերի զգալի աճ՝ մինչև 2026 թվականը հասցնելով դրանց մակարդակը ՀՆԱ-ի 6.6%-ին: Սակայն հաշվի առնելով նախորդ տարիների փաստացի կատարողականները (չնայած այն հանգամանքին, որ առկա է եղել կատարողականների բարելավման միտում), առկա է ծրագրավորված ցուցանիշների թերակատարման ռիսկ, ինչը կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ տնտեսական աճի վրա, ինչպես նաև ազդել հարկաբյուջետային շրջանակի ցուցանիշների վրա:

Հարկաբյուջետային շրջանակի հնարավոր փոփոխությունները մակրոտնտեսական կանխատեսումների շեղումների դեպքում և սթրես թեստերի ներքո⁵.

• **Հարկային եկամուտներ:** Միջնաժամկետ հորիզոնում ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտների վրա գնահատված է մակրոտնտեսական ցուցանիշների՝ իրական ՀՆԱ-ի աճի, գնաճի, փոխարժեքի տատանողականության և ներմուծման ռիսկերի շեղման ամփոփ գնահատականը: Հարկային եկամուտների վրա ազդող վերոնշյալ ռիսկերի միաժամանակյա ի հայտ գալու պարագայում հարկային եկամուտների ծրագրված մակարդակից շեղումը կկազմի շուրջ 37.2 մլրդ ՀՀ դրամ 2024 թ., 58.3 մլրդ ՀՀ դրամ 2025 թ. և 73.9 մլրդ ՀՀ դրամ 2026 թ.:

• **Պետական բյուջեի ծախսեր:** Կանխատեսումներում մեծ ուշադրություն է դարձվում նաև պետական բյուջեի ծախսերի պլանավորված մակարդակների ապահովումը խաթարող ռիսկերին, որոնք կարող են հանգեցնել լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջի առաջացման: ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի վրա գնահատված է մակրոտնտեսական ցուցանիշների՝ իրական ՀՆԱ-ի աճի, գնաճի, փոխարժեքի տատանողականության և ներմուծման, կանխատեսումներից շեղման, ինչպես նաև՝ հարկային քաղաքականության և վարչարարության պլանավորված ուղեգծից ավելի դանդաղ իրականացման ռիսկերի ամփոփ գնահատականը, որոնց միաժամանակյա ի հայտ գալու պարագայում 2024-2026 թթ. լրացուցիչ ֆինանսավորման պահանջը կկազմի շուրջ 87.8-144.5 մլրդ ՀՀ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 0.8-1.1-ը: Ընդ որում, պետք է նշել, որ գնահատված ռիսկի չափը գրեթե ամբողջությամբ կարող է կլանվել նախատեսված պահուստային ֆոնդի օգնությամբ, որի մեծությունը 2024 -ին պլանավորվել է շուրջ 65.1 մլրդ դրամ (ՀՆԱ-ի 0.6%), 2025-ին՝ 131.4 (ՀՆԱ-ի 1.1%) իսկ 2026-ին՝ 189.7 մլրդ դրամ (ՀՆԱ-ի 1.4%), իսկ անհրաժեշտության դեպքում նաև գանձապետական կայունացման հաշվի ռեսուրսների օգտագործմամբ: Այս համատեքստում, ՀՀ կառավարության տնտեսական քաղաքականության հիմնական նպատակադրումը լինելու է սոցիալական բնույթի ծախսերի կրճատման բացառումը, իսկ հնարավորության դեպքում՝ բյուջեի ծախսերի ամբողջական իրականացումը:

ՀՀ կառավարության պարտք: Միջնաժամկետ հատվածի համար նախանշված՝ պարտքի կայուն ցածր մակարդակի պահպանման հարկաբյուջետային սցենարի վրա հիմնված պարտքի ռիսկերի գնահատումը ցույց է տվել, որ ինչպես ՀՀ կառավարության պարտքի, այնպես էլ պարտքի սպասարկման ռիսկերը գնահատվում են ցածր, թեպետ նաև տեսանելի է, որ նոր հնարավոր շոկերը (հատկապես՝ մի քանի շոկերի համադրությունը) կարող են վտանգել պարտքի կայունությունը: Բացի այդ, պարտքի կառուցվածքը, չնայած վերջին տարիներին դիտված զգալի բարելավմանը, շարունակում է պարտքի պորտֆելի համար «բարձր խոցելիություն» ազդանշել, իսկ պարտք

⁵ Այս հատվածում նկարագրված ռիսկերի առավել մանրամասն վերլուծությունը ներկայացված է այս փաստաթղթի ՄԱՍ IV-ի «Պետական բյուջեի վրա մակրոտնտեսական կանխատեսված ցուցանիշներից շեղման ռիսկերի ազդեցության քանակական գնահատում» և «ՀՀ կառավարության պարտքի կայունության վերլուծություն» բաժիններում:

ձևավորող գործոնների պատմական տատանողականությունը՝ պատմությունից պրոյեկտվող բարձր անորոշություն ապագայի համար: Միաժամանակ, մակրոտնտեսական ենթադրություններից շեղումների ռիսկերը գնահատելու համար իրականացվել է սցենարային վերլուծություն, որը ցույց է տվել, որ սույն փաստաթղթում քննարկվող մակրոտնտեսական և հարկաբյուջետային ռիսկերի նյութականացման որոշակի սցենարների դեպքում պարտքի հետագիծը (ի վերջո, նաև մակարդակը) անկայուն կդառնա:

Ամփոփելով հարկաբյուջետային ռիսկերի նկարագրությունը կարող ենք նշել, որ 2024-2026 թթ. ՄԺԾԾ հարկաբյուջետային շրջանակի հիմնական ռիսկերը վերաբերում են 2022թ.-ից սկսված՝ դեպի ՀՀ մարդկանց և կապիտալի ներհոսքի հետշրջմամբ, համաշխարհային աշխարհաբաղադրական անկայունությամբ, զսպող դրամավարկային քաղաքականության ազդեցության ներքո համաշխարհային տնտեսական աճի դանդաղմամբ, ինչպես նաև այլ՝ լրացուցիչ ծախսային կարիքներ առաջացնող ներքին ռիսկերով պայմանավորված անորոշություններին: Սցենարային վերլուծության միջոցով նշված ռիսկերին տրվել է քանակական արտահայտություն, և դրանց կառավարման համար ձեռնարկվել են համարժեք միջոցառումներ՝ «անվտանգության բարձիկի» ստեղծման տեսքով: Բացի այդ, նշված ռիսկերի ի հայտ գալու կամ անորոշությունների վերաբերյալ նոր տեղեկատվության առկայության պայմաններում, առաջիկա տարիների հարկաբյուջետային շրջանակը կարող է վերանայվել:

2.5. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻՆ

ՀՀ հարկաբյուջետային կանոնների ներկա համակարգը գործարկվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2017 թ. դեկտեմբերի 20-ին «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» և «Պետական պատքի մասին» ՀՀ օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարող օրենքների, ինչպես նաև են ՀՀ Կառավարության՝ 2018 թ. օգոստոսի 23-ի N 942-Ն որոշման ընդունմամբ: Կանոնների համակարգը ներառում է ծախսային կանոններ, որոնք ուժի մեջ են մտնում պարտքի սահմանված շեմերը գերազանցելիս: Մասնավորապես.

- Երբ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը գերազանցում է 40%-ը, պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը չպետք է փոքր լինեն բյուջեի պակասուրդից:

- ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ 50-60% միջակայքում ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին աճով, ինչպես նաև հաջորդ տարում կազմվող պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրում ՀՀ կառավարությունը ներկայացնում է միջոցառումների ծրագիր՝ համախառն ներքին արդյունքի նկատմամբ ՀՀ կառավարության պարտքի մակարդակի կանխատեսվող հետագիծը 5 տարիների ընթացքում 50 տոկոսից նվազեցնելու համար:

- Երբ ՀՀ կառավարության պարտքը գերազանցում է ՀՆԱ 60%-ը, ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպը սահմանափակվում է նախորդ 7 տարիների ՀՆԱ-ների միջին աճից 0.5 տոկոսային կետով նվազեցված ցուցանիշով, ընթացիկ ծախսերը սահմանափակվում են հարկերի և տուրքերի մեծությամբ, ինչպես նաև ՀՀ կառավարությունը Ազգային ժողովի ֆինանսավարկային և բյուջետային ու տնտեսական հարցերի մշտական հանձնաժողովների քննարկմանը ներկայացնում է

միջոցառումների ծրագիր՝ ՀՆԱ նկատմամբ ՀՀ կառավարության պարտքի մակարդակի կանխատեսվող հետագիծը 5 տարիների ընթացքում 60 տոկոսից նվազեցնելու համար:

- Ներկայացված սահմանափակումները չեն գործում ՀՀ կառավարության որոշմամբ սահմանված բացառիկ դեպքերում՝ ելնելով խոշորածավալ տարերային և տեխնադին աղետների, պատերազմական գործողությունների, տնտեսությունը խաղաղ ժամանակաշրջանից պատերազմական ժամանակաշրջանի փոխադրման, տնտեսական ցնցման հանգամանքներով պայմանավորված բացասական տնտեսական զարգացումների պարագայում:

2021թ. «բացառիկ դեպքի» կարգավորումների ներքո պետական բյուջեի կատարումը շարունակել է շեղվել հարկաբյուջետային կանոնների բնականոն իրավիճակների տրամաբանությունից՝ համահունչ 2021 թ. ՀՀ պետական բյուջեի ուղերձում նախանշված քաղաքականությանը: Մասնավորապես, հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ 2020թ. «բացառիկ դեպքի» կարգավորումների հիմք հանդիսացած գործոնների՝ COVID-19 համավարակի և 44-օրյա պատերազմի տնտեսական և հարկաբյուջետային հետևանքները ոչ ամբողջությամբ էին հաղթահարված, 2021թ. համար ևս սահմանվել էր այդ կարգավորումների պահպանում և բնականոն իրավիճակներում գործող կանոններին համապատասխանության անցում 2022թ.: Արդյունքում բյուջեի պակասուրդը շարունակել է գերազանցել կապիտալ ծախսերին, իսկ ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճը գերազանցել է նախորդ 7 տարիների անվանական ՀՆԱ-ի աճի միջին տեմպը: Այնուամենայնիվ, շեղումների չափը երկու դեպքում էլ որոշակիորեն կրճատվել է՝ հատկապես ընթացիկ ծախսերի համապատասխանության գծով՝ ՀՆԱ 3.3%-ից նվազելով մինչև 2.4%:

2022թ. վերականգնվել է հարկաբյուջետային կանոնների բնականոն իրավիճակների տրամաբանությունը՝ համահունչ 2022թ. պետական բյուջեի ուղերձում նախանշած քաղաքականությանը: Այսպես, եթե բացառիկ դեպքերի կարգավորումների կիրառման պայմաններում 2021թ. հաջողվել էր նվազեցնել պետական բյուջեի պակասուրդի և կապիտալ ծախսերի շեղման չափը, ապա 2022թ. պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը գերազանցել են պետական բյուջեի պակասուրդը շուրջ 201 մլրդ դրամով, ինչը կարևոր է երկարաժամկետ հարկաբյուջետային կայունության տեսակետից և երաշխավորում է, որ նոր վերցված փոխառություններին առաջանցիկ պետական ենթակառուցվածքներ ձևավորվեն՝ կայուն դարձնելով զուտ պարտքի դիրքը: Միաժամանակ, ՀՀ կառավարությունը 2021թ. շեղման չափը կրճատելուց հետո 2022թ. մոտեցրել է ըստ կանոնի (երկու տարի նախորդող ցուցանիշի նկատմամբ հաշվարկված) ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպը նախորդ տարվա ՀՆԱ աճերի՝ 0.5 տոկոսային կետով նվազեցված ցուցանիշին՝ շեղման չափը կրճատելով մինչև 30 մլրդ դրամի: Նշված շեղումը իր հերթին գրանցվել է տարվա ընթացքում պետական բյուջեի եկամուտների պլանի բարձրացման պայմաններում՝ համապատասխան 2022թ. պետական բյուջեի մասին ՀՀ օրենքի դրույթներին (ինչը թույլ է տալիս ավելացնել ծախսերը հարկային եկամուտների ավելացման պարագայում), ինչպես նաև հարկաբյուջետային կանոնների տրամաբանությանը: Միաժամանակ, ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպի համապատասխանությունը եկամուտ գեներացնելու հնարավորություններն արտահայտող երկարաժամկետ միջին ՀՆԱ աճի ցուցանիշին համապատասխանեցված է՝ ըստ նախորդ տարվա նկատմամբ ցուցանիշի հաշվարկի, իսկ տարվա ընթացքում պլանավորված մակարդակից ծախսերի ավելացումները հիմնականում միանգամյա ծախսերի բնույթ են կրել և չեն ենթադրել երկարաժամկետ ծախսային պարտավորությունների բեռի ավելացում: Նկատի ունենալով, որ 2022թ.-ի վերջի դրությամբ ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ

հարաբերակցությունը կազմել է 46.7%՝ ցածր լինելով 50%-ի շեմից, ՀՀ կառավարության պարտքի նվազեցման 2022-2026թթ. վերանայված ծրագրի թիրախը ապահովված է, ինչի արդյունքում նոր պարտքի նվազեցման ծրագիր չի մշակվել:

2023թ. և միջնաժամկետ հատվածում պետական բյուջեի ցուցանիշները պլանավորվել են հարկաբյուջետային կանոններին ամբողջական համապատասխանության ներքո: Հիմք ընդունելով պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի փաստացի և կանխատեսվող մակարդակները և ՀՀ հարկաբյուջետային կանոնները, 2023թ.-ի պետական բյուջեի ցուցանիշները ծրագրավորված են հարկաբյուջետային կանոնների 60%-ից բարձր մակարդակի դեպքում գործող չափանիշների համապատասխանությամբ, որը ենթադրում է ինչպես պետական ֆինանսների «ոսկե կանոնների» ամբողջական համապատասխանության պահանջ, այնպես էլ՝ ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպի սահմանափակում տնտեսության երկարաժամկետ հնարավորություններով: Մինչդեռ 2024-2026թթ. համար, հաշվի առնելով 2022թ.-ից սկսած ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի՝ 50%-ից ցածր մակարդակը, գործում է միայն «ոսկե կանոնի»՝ պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերի՝ պակասուրդի մակարդակից բարձր լինելու բաղադրիչը:

Ընթացիկ առաջնային ծախսերի աճի տեմպի սահմանափակման կանոնի համապատասխանության պահանջի վերացումը 2024թ.-ից հնարավորություն է տալիս ընթացիկ ծախսերի համեմատաբար առավել ճկուն պլանավորում իրականացնել: Միաժամանակ, պակասուրդի մակարդակից բարձր կապիտալ ծախսերը պետք է երաշխավորեն, որ պետական ակտիվների աճը առաջանցիկ է պարտքի զուտ ներգրավմանը, և կառավարելի պահեն երկրի իրական պարտքային դիրքը և հետևաբար՝ երկարաժամկետ հարկաբյուջետային ռիսկերը (առավել մանրամասն տես՝ «Հարկաբյուջետային քաղաքականության հիմնական ուղղությունները և կանխատեսումները հատվածում»):

Աղյուսակ 2.2. Փաստացի և ծրագրավորված հարկաբյուջետային քաղաքականության համապատասխանությունը հարկաբյուջետային կանոններին

Կանոնի ցուցանիշ	Ուղենիշային ցուցանիշ	2021		2022		2023		2024		2025		2026	
		Սահմ.	Փաստ.	Սահմ.	Փաստ.	Սահմ.	Պլան	Սահմ.	Պլան	Սահմ.	Պլան	Սահմ.	Պլան
Պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսեր	>/= պետական բյուջեի պակասուրդ, մլրդ դրամ	321	216	180	380	274	564	303	665	322	769	339	863
Պետական բյուջեի ընթացիկ առաջնային	</= նախորդ 7 տարիների անվանական ՀՆԱ	6.3	12.8	4.1	5.3	5.1	5.1	-	9.3	-	12.2	-	14

Ճախսերի աճի տեմպ	աճի միջին տեմպ, %								
Պետական բյուջեի ընթացիկ ճախսեր	</= հարկային եկամուտն երի և տուրքերի ծավալ, մլրդ դրամ	- 1,788	1,926 1,862	2,235 2,043	- 2,301	- 2,585	- 2,933		
ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ, %		60.3	46.7	49.9	49.9	49.8	49.3		

«-»-ը նշանակում է, որ պետական պարտքի առկա չափի դեպքում կիրառելի չէ

2.6. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Աղյուսակ 2.3. Պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2022	2023	2024	2025	2026
	Փաստացի	2,063.1				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	24.27%				
2021	ՄԺԾԾ 2022-2024	1,819.2	1,966.7	2,148.3		
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	24.00%	24.10%	24.30%		
	2022թ. Պետական բյուջե	1,947.8				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	24.80%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	2,020.9	2,253.8	2,537.6	2,856.5	
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	25.00%	24.90%	25.10%	25.40%	
	2023թ. Պետական բյուջե	2,042.5	2,302.0			
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	24.63%	24.70%			
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026		2,333.7	2,664.2	3,033.7	3,461.0
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>		24.48%	25.11%	25.70%	26.35%

Աղյուսակ 2.4. Պետական բյուջեի հարկային եկամուտների կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2022	2023	2024	2025	2026
	Փաստացի	1,926.0				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	22.65%				
2021	ՄԺԾԾ 2022-2024	1,733.5	1,889.9	2,084.0		
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	22.90%	23.10%	23.60%		
	2022թ. Պետական բյուջե	1,843.9				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	23.40%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	1,900.0	2,176.4	2,467.0	2,790.3	
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	23.50%	24.00%	24.40%	24.80%	
	2023թ. Պետական բյուջե	1,920.0	2,203.7			
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	23.15%	23.65%			
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026		2,235.4	2,566.2	2,944.2	3,374.8
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>		23.45%	24.19%	24.94%	25.69%

Աղյուսակ 2.5. Պետական բյուջեի ծախսերի կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2022	2023	2024	2025	2026
	Փաստացի	2,242.6				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	26.38%				
2021	ՄԺԾԾ 2022-2024	2,000.9	2,135.5	2,312.0		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	26.40%	26.10%	26.20%		
	2022թ. Պետական բյուջե	2,184.0				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	27.80%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	2,192.2	2,546.0	2,810.9	3,138.9	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	27.20%	28.10%	27.80%	27.90%	
	2023թ. Պետական բյուջե	2,246.7	2,591.0			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	27.09%	27.80%			
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026		2,607.6	2,966.7	3,353.4	3,795.5
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		27.4%	28.0%	28.4%	28.9%

Աղյուսակ 2.6. Պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2022	2023	2024	2025	2026
	Փաստացի	1,862.2				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	21.90%				
2021	ՄԺԾԾ 2022-2024	1,708.3	1,827.3	1,958.1		
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.60%	22.40%	22.20%		
	2022թ. Պետական բյուջե	1,842.2				
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	23.40%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	1,842.2	2,030.7	2,221.2	2,428.1	
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.80%	22.40%	22.00%	21.60%	
	2023թ. Պետական բյուջե	1,857.0	2,043.3			
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	22.39%	21.92%			
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026		2,043.3	2,301.4	2,584.5	2,932.6
	%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ		21.43%	21.69%	21.89%	22.32%

Աղյուսակ 2.7. Պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով զուտ ծախսերի կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2022	2023	2024	2025	2026
	Փաստացի	380.4				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	4.47%				
2021	ՄԺԾԾ 2022-2024	292.6	308.1	353.9		
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	3.90%	3.80%	4.00%		
	2022թ. Պետական բյուջե	341.9				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	4.30%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	350.0	515.3	589.7	710.8	
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	4.30%	5.70%	5.80%	6.30%	
	2023թ. Պետական բյուջե	389.7	547.7			
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	4.70%	5.88%			
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026		564.3	665.3	768.9	862.9
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>		5.9%	6.3%	6.5%	6.6%

Աղյուսակ 2.8. Պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման կանխատեսումների համեմատական աղյուսակը, մլրդ դրամ

Ընդունման տարին	Ծրագիր	2022	2023	2024	2025	2026
	Փաստացի	179.5				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	2.11%				
2021	ՄԺԾԾ 2022-2024	181.7	168.8	163.7		
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	2.40%	2.10%	1.90%		
	2022թ. Պետական բյուջե	236.3				
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	3.00%				
2022	ՄԺԾԾ 2023-2025	171.3	292.2	273.3	282.4	
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	2.10%	3.20%	2.70%	2.50%	
	2023թ. Պետական բյուջե	204.2	288.9			
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>	2.46%	3.10%			
2023	ՄԺԾԾ 2024-2026		273.9	302.5	319.7	334.5
	<i>%-ով՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ</i>		2.87%	2.85%	2.71%	2.55%